

obrazovatel'nogo protsessa distsiplin po fizicheskoy kul'ture i sportu [Prospects for the use of a distance learning system in the implementation of the educational process of disciplines in physical culture and sports]. URL:

<https://cyberleninka.ru/article/n/perspektivy-ispolzovaniya-distantsionnoy-sistemy-obucheniya-pri-realizatsii-obrazovatel'nogo-protsessa-distsiplin-po-fizicheskoy>

2. Ageyevets, A.V. (2016). Fizicheskaya kul'tura v zerkale razvitiya obrazovatel'nykh standartov [Physical culture in the mirror of the development of educational standards]. *Uchenyye zapiski universiteta imeni P.F. Lesgafta*. № 2 (132). S. 8-20.

3. Kamaleyeva, A.R., Khadiullina, R.R. Zarubezhnyy i otechestvennyy opyt ispol'zovaniya distantsionnogo obucheniya v vuzakh fizicheskoy kul'tury (po rezul'tatam issledovaniya ofitsial'nykh saytov vuzov) [Foreign and domestic experience of using distance learning in higher educational institutions of physical culture (according to the results of a study of official websites of higher education institutions)]. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/zarubezhnyy-i-otechestvennyy-opyt-ispolzovaniya-distantsionnogo-obucheniya-v-vuzah-fizicheskoy-kul'tury-po-rezultatam-issledovaniya/viewer>

4. Moore, M. G. (2005). Distance Education : A Systems View. Belmont CA : Wadsworth Publishers. P. 146–151.

5. U. S. Department of Education ; National Center for Education Statistics. Distance Education at Degree-Granting Postsecondary Institutions: 2006–2007 / NCES 2009-044 ; Basmart Parsad, Laurie Lewis. Washington DC : ED Pubs, 2009. 60 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МАЛЕЦЬ Дмитро Олександрович – аспірант кафедри педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: порівняльна педагогіка.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MALETS Dmytro Oleksandrovych – 4th year graduate student of the Department of Pedagogy and Educational Management of the Central Ukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko.

Research interests: comparative pedagogy.

Стаття надійшла до редакції 15.08.2022 р.

УДК: 372.32

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-205-129-133

МАРТИН Аліна Миколаївна –

кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри методик дошкільної та початкової освіти

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8886-2585>

e-mail: tarapakamartin@gmail.com

УПРОВАДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми та її актуальність.

Сучасний етап становлення суспільства характеризується підвищенням уваги дослідників до всіх аспектів збереження здоров'я людини. Рівень і тривалість її життя є провідними показниками розвитку цивілізації, а також головним критерієм еволюційного надбання нації. З огляду на це, актуалізація проблеми формування і збереження здоров'я дітей є першочерговою для сучасного українського суспільства, вимагає історичного аналізу поглядів на здоров'язбереження в закладах освіти, виділення головних етапів його розвитку, окреслення методично-наукового змісту, формулювання понятійного апарату.

Проблема дослідження теоретико-методичних засад навчання дітей та молоді засобами здоров'язбережувальних технологій на сучасному етапі розвитку психолого-педагогічної науки має важливе наукове, освітнє і суспільне значення. Більшість вчених

визначають використання здоров'язбережувальних технологій як головний напрям вирішення проблем збереження та зміцнення здоров'я молоді у сучасних умовах освітнього простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Поняття «здоров'я» є складним і багатогранним. Аналіз наукової педагогічної літератури показує, що дослідженню феномена здоров'я присвячено чимало наукових праць. Так, П. Анохін, В. Афанасьєв, Г. Беленька, П. Гусак, Б. Ломов, Є. Смірнов розглядали цю категорію в аспекті системного підходу до пізнання; Т. Бойченко, Ю. Бойчук, О. Васильєва, Л. Сущенко – як інтегральний показник стану функціонування організму людини; О. Асмолов, І. Бех, А. Брушлінський, М. Боришевський – через особистісний підхід. Деякі науковці (Г. Апанасенко, Л. Бурлачук, В. Войтенко, В. Казначєєв, В. Копа, І. Коцан, С. Максименко, Г. Царегородцев) розглядають

феномен «здоров'я» у його соціальній і філософській реконструкції.

У вітчизняній і зарубіжній педагогічній науці досліджувалися різні аспекти проблеми здоров'язбереження молодого покоління, а саме: теоретичні засади здоров'язбережувальних технологій (Н. Беседа, Л. Горяна, О. Дубогай, Л. Попова, С. Лапаєнко та інші); чинники формування здоров'язбережувального освітнього середовища в загальноосвітньому та вищому навчальному закладі (О. Ващенко, С. Дудко, В. Звєкова, О. Клєстова, К. Оглоблін та інші), результати дослідження яких знайшли значного поширення у педагогічній практиці і мають теоретичне обґрунтування.

Метою статті є розкрити теоретичні та методичні основи застосування здоров'язбережувальних технологій у освітньому середовищі закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Актуальність дослідження проблеми здоров'язбереження зумовлена реаліями сьогодення щодо стану здоров'я дітей дошкільного віку, їх способу життя та наявної культури здоров'я.

В умовах сучасної модернізації системи освіти в Україні, приведення її до єдиних Європейських стандартів, на особливу увагу заслуговують питання, що стосуються розробки та впровадження здоров'язбережувальних технологій навчання та виховання дітей дошкільного віку.

Навчання дітей здоров'язбереження у системі освіти включає не лише процес оволодіння предметними знаннями і життєво важливими компетентностями, а й формування відповідних життєвих цінностей, результатом яких є їхня здатність самостійно «управляти» своїм здоров'ям.

У дитячому віці формуються базові навички та вміння, створюється фундамент рухового досвіду, що формує рухову діяльність людини. Крім того, рухова активність дошкільників є одночасно умовою та стимулюючим чинником розвитку інтелектуальної, емоційної та інших сфер.

Застосування здоров'язбережувальних технологій в освітньому процесі закладів дошкільної освіти забезпечує формування в дітей здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей, відповідної культури здоров'я та пріоритету здорового способу життя.

Здоров'я – це суспільна цінність, яка має бути забезпечена системою наукових і практичних заходів збереження і зміцнення здоров'я, діяльністю структур, що їх реалізують та усвідомленою турботою кожного члена суспільства про особисте і громадське здоров'я [2]. Ці якості виховуються як у родині,

так і під час навчання, оскільки освіта є цілеспрямованою пізнавальною діяльністю людей з отримання знань, умінь та навичок або щодо їх вдосконалення.

Історія розвитку знань про здоров'я нараховує понад 2000 років. Історичний період формування уявлень про сутність поняття здоров'я поділяється на два етапи:

I етап (IV ст. до н. е. – 1941 рік) – здоров'я розглядалося як відсутність захворювань або фізичних дефектів;

II етап (з 1941 року) – дослідження американського вченого Генрі Сигериста, опубліковані у 1941 році, поклали початок новому, сучасному періоду валеології. Здоровим, як писав Г. Сигерист, може вважатися людина, яка відзначається гармонічним фізичним і розумовим розвитком й добре адаптована до оточуючого її фізичного та соціального середовища. Вона повністю реалізує свої фізичні та розумові здібності, може пристосовуватися до змін в оточуючому її середовищі, якщо ці зміни не виходять за межі норми, і робить свій внесок у благополуччя суспільства [8, с. 67].

Сприятливим підґрунтям для відтворення здорового способу життя, формування самозбережувальної поведінки виступає здорове соціальне середовище, яке ставить знак рівності між потребами людини і суспільства, опосередковує наявність соціальних норм і цінностей [6].

У науковій літературі репрезентовано багато тлумачень поняття «здоров'язберігаючі технології». Поняття «здоров'язбережувальні технології» охоплює усі напрями діяльності загальноосвітнього навчального закладу щодо формування культури здоров'я учнів, позитивної мотивації на здоровий спосіб життя. Зокрема на думку В. Лозинського, «під здоров'язбережувальною технологією розуміється система, що створює максимально можливі умови для збереження, зміцнення і розвитку духовного, емоційного, інтелектуального, особистого і фізичного здоров'я всіх суб'єктів освіти» [7, с. 67].

О. Ващенко розглядає технологію як систему цілеспрямованої алгоритмізованої взаємодії суб'єктів освітнього процесу, що спрямована на формування, збереження та зміцнення здоров'я [4, с. 37].

На думку М. Гончаренка, здоров'язбережувальна технологія – це навчально-методичний комплекс оздоровчо-фізкультурних і лікувально-профілактичних заходів [5, с. 37].

О. Московченко стверджує, що здоров'язбережувальні технології – це сукупність наукових знань, засобів, методів і прийомів, що дозволяють оцінити функціональні та психофізіологічні параметри

здоров'я особистості, на основі оцінки параметрів здоров'я підібрати адекватне тренувальне навантаження, яке, у свою чергу, підвищить рівень працездатності і соціальної активності організму, вирішить завдання спортивної підготовленості [3, с. 8].

Поняття «здоров'язбережувальні технології» об'єднує в собі всі напрями діяльності освітнього закладу щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я дітей.

Зміст здоров'язбережувальних технологій визначають основні здоров'язбережувальні компоненти освітнього середовища[8]:

1) змістовий – передбачення змістом навчальних дисциплін вивчення елементів здоров'язбереження;

2) аксіологічний – формування ціннісних орієнтацій на здоров'я як найвищу життєву цінність;

3) гносеологічний – формування системи наукових знань про основи здоров'я, практичних умінь і навичок ведення здорового способу життя, безпечної поведінки у соціумі;

4) екологічний – усвідомлення єдності людини і природи, залежності здоров'я людини від екологічного стану довкілля, формування ціннісного ставлення людини до природи;

5) емоційно-вольовий – формування стійкої емоційної поведінки, таких якостей особистості, як: організованість, відповідальність, обов'язок, честь, гідність;

6) фізкультурно-оздоровчий – формування фізичних якостей і високих адаптаційних можливостей організму засобами системи фізичних вправ і спортивних тренувань, підвищення рухової активності та загартовування організму;

7) діяльнісний – дотримання режиму харчування, правильне чергування праці та відпочинку, попередження шкідливих звичок, функціональних порушень та захворювань.

Класифікація здоров'язбережувальних технологій, розроблена М. Гончаренко [5, с. 33], включає:

– медико-гігієнічні технології (дотримання санітарно-гігієнічних норм, надання повноцінної медичної допомоги суб'єктам навчально-виховного процесу тощо);

– фізкультурно-оздоровчі технології (загартовування, розвиток фізичних якостей (сили, швидкості, гнучкості, витривалості));

– екологічні здоров'язбережувальні технології (підвищення рівня духовно-етичного здоров'я учнів, формування у них екологічної свідомості та прагнення до збереження навколишнього середовища);

– технології забезпечення безпеки життєдіяльності (дотримання правил пожежної безпеки, охорони праці, цивільної оборони тощо);

– лікарсько-оздоровчі технології (реалізація принципів лікувальної педагогіки та лікувальної фізкультури);

– соціально-адаптуючі й особистісно розвивальні технології (упровадження у навчально-виховний процес програм соціальної та сімейної педагогіки, соціально-психологічних тренінгів для вчителів, учнів і їх батьків);

– здоров'язбережувальні освітні технології (застосування психологопедагогічних методів і прийомів, спрямованих на здоров'язбереження дітей і підвищення ефективності навчально-виховного процесу).

У Базовому компоненті дошкільної освіти звертається увага на те, що необхідно формувати основи фізичних якостей, рухових умінь, оздоровчих навичок та навичок життєдіяльності, дотримуватися правил здоров'язбережувальної поведінки, брати участь в оздоровчих і фізкультурно-розвивальних заходах . [1].

Технологія формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку виконує такі функції: дидактичну, виховну, розвивальну, стимулюючу, психологічну.

Дидактична функція технології передбачає формування у дошкільників системи знань про основи здоров'я та здорового способу життя, умінь і навичок здоров'язбереження, засоби збереження здоров'я.

Виховна функція виявляється у формуванні активної життєвої позиції дітей щодо збереження власного здоров'я і здоров'я інших людей, мотивації до здорового способу життя.

Розвивальна функція забезпечує розвиток пізнавальних здібностей дітей, засвоєння прийомів здоров'язбережувальної діяльності, надбання досвіду здорового способу життя, здатність передбачувати результати своїх та чужих дій у контексті збереження здоров'я.

Стимулювальна функція передбачає мотивацію і активізацію дітей на свідоме застосування здоров'язбережувальних життєвих навичок.

Психологічна функція забезпечує формування психологічної готовності до виконання правил здорового способу життя, підтримки психологічно комфортних стосунків з іншими людьми.

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти питання раціонального поєднання рухової та інтелектуальної активності не втрачає своєї актуальності. До основних форм організації рухової активності дітей належать рухові ігри. Вони сприяють всебічному фізичному розвитку та зміцненню здоров'я дітей, вихованню позитивних моральних та вольових якостей. Рухливі ігри задовольняють

потребу організму дитини в русі, сприяють збагаченню її рухового досвіду, закріплюють вміння і навички основних рухів ходьби, бігу, стрибків, рівноваги тощо.

Рухливі ігри ефективно впливають на розумовий розвиток дошкільників, допомагають уточнити уявлення про навколишній світ, різні явища природи, поширюють їх світогляд. Виконуючи різноманітні ролі, імітуючи дії птахів, тварин, комах, діти на практиці застосовують здобуті знання про життя, поведінку, способи пересування цих тварин.

У колективних іграх у дошкільників формуються поняття про норми громадської поведінки, діти набувають організаційних навичок, у них виховується прагнення до перемоги, воля, стійкість, витримка. Спільний інтерес, зумовлений грою, об'єднує дітей у дружний колектив.

Найважливішим завданням вихователя є не просто навчити дітей основ здоров'язбережувальної поведінки, а й сприяти використанню одержаних знань у повсякденному житті, тобто виховувати в дошкільників потребу в русі, потребу бути здоровим.

Таким чином, мета здоров'язбережувальних освітніх технологій: забезпечити дошкільників можливість збереження здоров'я за період навчання в закладі дошкільної освіти, дати йому необхідні знання та навички щодо здорового способу життя, навчити використовувати отримані знання в повсякденному житті.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок. Аналіз та узагальнення наукової літератури щодо розкриття сутності та змісту поняття «здоров'язбережувальні технології» дає змогу розуміти його як системний метод програмування цілей, конструювання змісту, прийомів, засобів навчання й виховання, спрямованих на підвищення рівня індивідуального здоров'я, формування здоров'язбережувальної та здоров'ярозвивальної компетентностей та створення здоров'язбережувального освітнього середовища в навчальному закладі за умов здійснення моніторингу стану здоров'я суб'єктів освітнього процесу.

Упровадження в освітній процес закладів дошкільної освіти технології формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільників забезпечує вихованців знаннями щодо різноманітних форм підтримки здоров'я, сприяє формуванню у них ціннісного ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих, надає можливість реалізації отриманих знань у практичній діяльності, набуття здоров'язбережувальних життєвих навичок.

Комплексне використання здоров'язбережувальних технологій у дошкільних закладах освіти здатне забезпечити формування практично усіх елементів здорового способу життя.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні від 12.01.2021 р. № 33. URL :<https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Бойченко Т. Є., Василяшко І. П., Коваль Н. С. Основи здоров'я : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. К. : Генеза, 2009. 160 с
3. Ващенко О., Свириденко С. Здоров'язберігаючі технології в загальноосвітніх навчальних закладах. *Директор школи*. 2010. № 20. С. 12-20.
4. Гозак С. В. Вплив чинників навчального процесу на показники здоров'я школярів. *Довкілля та здоров'я*. 2012. № 3. С. 17-20
5. Гончаренко М. С., Лупаренко С. Є. Поняття «валеопедагогіка» та «педагогічна валеологія» у психолого-педагогічній літературі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: [науковий журнал]*. Суми: СумДПУ, 2010. № 1 (3). С. 30-38.
6. Дудко С. Г. Здоров'язберігаючі технології в освітньому середовищі початкових класів. *Постметодика*. 2010. № 5. С. 45-47
7. Лозинський В. Техніки збереження здоров'я. К. : Главник, 2008. 160 с.
8. Рибалко Л. М. Педагогічні умови формування здорового способу життя в студентської молоді. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Вип. 147. Т. II. Чернігів: ЧНПУ, 2017. С. 118-121.

REFERENCES

1. *Bazovyi komponent doshkilnoi osvity v Ukraini*. No. 33 (12.01.2021). [Basic component of preschool education in Ukraine]. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Boichenko, T. Ye., Vasylyashko, I. P., Koval, N. S. (2009). *Osnovy zdorovia* [Fundamentals of health]. Pidruch. dlia 9 kl. zahalnoosvit. navch. Zakl. K. Heneza.
3. Vashchenko, O., Svyrydenko, S. (2010). *Zdorov'iazberihaiuchi tekhnologii v zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh* [Health-saving technologies in general educational institutions]. *Dyrekтор shkoly*, 20. Pp. 12-20.
4. Hozak, S. V. (2012). *Vplyv chynnykiv navchalnoho protsesu na pokaznyky zdorovia shkolariv* [Influence of educational process factors on students' health indicators]. *Dovkillia ta zdorovia*, 3. Pp. 17-20.
5. Honcharenko, M. S., Luparenko, S. Ye. (2010). *Poniattia «valeopedahohika» ta «pedahohichna valeolohiia» u psykholoho-pedahohichnii literaturi* ["Valeopedagogy" and "pedagogical valeology" concepts in psychological and pedagogical literature]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*. 1(3). (Scientific journal). Sumy. SumDPU. Pp. 30-38.
6. Dudko, S. H. (2010). *Zdoroviazberihaiuchi tekhnologii v osvitnomu seredovyshchi pochatkovykh klasiv* [Health preserving technologies in the elementary

school educational environment]. *Postmetodyka*, 5. Pp. 45-47.

7. Lozynskyi, V. (2008). *Tekhniky zberezhennia zdorovia* [Health preservation techniques]. K. Hlavnyk.

8. Rybalko, L. M. (2017). *Pedahohichni umovy formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia v studentskoi molodi* [Pedagogical conditions for the student youth's healthy lifestyle formation]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T. H. Shevchenka*. 147. (Т. II. Gen. ed. Nosko M. O). Chernihiv. ChNPU. Pp. 118-121.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МАРТИН Аліна Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методик дошкільної та початкової освіти

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Наукові інтереси: впровадження здоров'язбережувальних технологій в умовах освітнього процесу закладу дошкільної освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MARTIN Alina Mykolaivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Methodology of Preschool and Primary Education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Scientific interests: introduction of health preserving technologies in the educational process of preschool education.

Стаття надійшла до редакції 20.08.2022 р.

УДК 37.018.53+902.2

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-205-133-140

МОГИЛОВ Олександр Дмитрович –

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник
Відділу археології раннього залізного віку
Інституту археології НАН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2400-2380>,
e-mail: mogilovod@gmail.com

ПАНЧЕНКО Кирило Ігорович –

викладач Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3988-5294>,
e-mail: pankir90@gmail.com

ТАРАСОВ Андрій Валерійович –

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії
Криворізького державного педагогічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0029-2923>
e-mail: tarasof81@gmail.com

РУДЕНКО Сергій Вікторович –

завідувач сектору
Національного історико-культурного заповідника «Чигирин»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9347-8083>
e-mail: serhii_rudenko@ukr.net

ЛЯШКО Юрій Юрійович –

завідуючий Історичним музеєм
Кам'янського державного історико-культурного заповідника
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9413-3036>
e-mail: pitim1968@ukr.net

ПОЛЬОВА АРХЕОЛОГІЧНА ШКОЛА – ЕЛЕМЕНТ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬО-НАУКОВОЇ СИСТЕМИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У сучасних умовах розвитку української освіти важливим завданням є формування компетентностей, що дозволяють особистості реалізуватись у соціумі в цілому та у професійній діяльності зокрема. Серед спеціальних компетентностей майбутніх істориків ключове місце посідають – уміння відшукувати джерела та працювати з ними; здатність здійснювати та організовувати археологічну діяльність; використовувати

фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини; здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів; здійснювати експертний аналіз у предметній області; здатність розробляти та реалізовувати наукові проекти, в тому числі з археології [25; 26]. Підготовка спеціаліста, який володіє перерахованими навичками неможлива без